

Н.О. Бородкіна, доц.
Житомирський державний технологічний університет
К.О. Левчук, к.е.н., доц.
Дніпродзержинський державний технічний університет

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ В МЕЖАХ ЕФЕКТИВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто логістичний підхід до організації виробництва як один із чинників підвищення конкурентоспроможності продукції чорної металургії. Під час вивчення та аналізу існуючих логістичних систем підприємств металургійної галузі було виокремлено основні характеристики, які впливають на їх ефективність. Також досліджено особливості централізованої системи організації логістичних процесів. Проведено комплексний аналіз логістичних процесів підприємств металургійної галузі, на основі якого структуровано істотні недоліки, які стримують динаміку їх функціонування та істотно відображаються на збільшенні собівартості продукції.

Ключові слова: логістичні процеси, металургійна галузь, логістична система, логістична інфраструктура.

Вступ. Функціонування підприємств металургійної галузі в сучасних умовах економічної та політичної кризи вимагає своєчасної реакції на зміни ринкових вимог і кон'юнктури. Постійні коливання цін на ринку металу, як світовому, так і внутрішньому, вимагають максимального використання сучасних економічних інструментів в управлінні діяльністю підприємства металургійної галузі і, насамперед, для управління збутом і логістичною діяльністю.

Металургійна галузь є однією з пріоритетних в Україні. У 2012 році металургійними підприємствами і комбінатами України було вироблено чавуну – 28,5 млн. т, сталі – 17,1 млн. т, готового прокату – 18,4 млн. т. За даними комітету Верховної ради з питань промислової і регуляторної політики, частка підприємств металургійного комплексу у ВВП складає 27 %. За даними Держкомстату, об'єм реалізованої продукції металургійної галузі за січень–серпень 2013 року склав 120,23 млрд грн., або 16,5 % ринкової вартості всіх товарів і послуг, вироблених в країні за цей проміжок часу.

Підприємства металургійного комплексу України є основним джерелом поповнення державного бюджету, забезпечуючи при цьому близько 40 % валютних надходжень в країні.

Постановка завдання. Еволюційні зміни у розвитку підприємств знайшли відображення у підходах до формування логістичних систем. У переважній кількості закордонних досліджень у визначеннях змісту та способів побудови логістичних систем наголос робиться на формуванні й управлінні матеріально-технічними запасами, їх руху та зберіганні. Різні аспекти логістики досліджували західні фахівці Д.Аакер, Р.Баллоу, Дж.Баурсокс, Г.Дж. Болт, Дж.Бушер, П.Друкер, Є.Мате, Д.Уотерс та ін. На відміну від зарубіжних публікацій, у економічній літературі питаннями управління підприємствами з урахуванням принципів, методів логістики займаються С.Гарнавенко, М.Долішній, А.Кальченко, А.Колобок, Є.Крикавський, В.Ніколайчук, М.Окландер, Ю.Пономарьова, М.Радіонов, О.Тридід та ін.

Вивчення праць відомих економістів, які займаються проблемами впровадження логістики в систему управління підприємствами, дозволяє зробити висновок про незавершеність формування її концепції та визначення важливості цієї сфери діяльності.

Металургія залишилася однією з самих експортоорієнтованих галузей української промисловості і процес її орієнтації на світові ринки продовжується і сьогодні. Ця галузь експортує сьогодні більше 80 % продукції, що виготовляється. Внутрішній ринок в умовах нової економічної ситуації в Україні виявився неготовим освоїти обсяги виробництва металургійної продукції і буде нездібний зробити це найближчими роками. Тому, ключові питання розвитку металургійної галузі тісно пов'язані з проблемами логістики, адже наявність логістичної інфраструктури дозволить брати активну участь в завоюванні ринків збуту та збільшити їх об'єми на світовому ринку металів.

Викладення основного матеріалу. Під час дослідження механізмів підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств металургійної галузі головна увага приділяється аналізу ефективності її виробництва. Разом з тим, впровадження логістичних

систем в організацію виробництва є одним із чинників конкурентоспроможності продукції чорної металургії, оскільки споживачі все частіше пред'являють високі вимоги не тільки до якості та ширини асортименту, але і до здійснення поставок в строк.

Під час вивчення та аналізу існуючих логістичних систем підприємств металургійної галузі були виділені характеристики, які впливають на їх ефективність:

1. В рамках металургійного виробництва циркулює величезна номенклатура закупівель сировини, матеріалів і, як наслідок, має місце моносоничне положення на локальних ринках, нерівнозначні умови покупки сировини та матеріалів у місцевих виробників і продажу їм готової металургійної продукції.

2. Обмеженість і достатня віддаленість сировинних ресурсів від центрів споживання.

3. Проведення підприємствами металургійної галузі диференційованої цінової політики на різних ринках збуту, що обумовлює можливості продажу за ціною, нижче за собівартість в одних регіонах, за рахунок продажів за завищеними цінами в інших.

4. Врахування екологічного фактора при розміщенні металургійного виробництва – об'єктивна необхідність в розвитку економіки України. На нинішньому етапі розвитку національного господарства різко загострилася екологічна ситуація в багатьох регіонах України, що не може не враховуватися при розміщенні підприємств металургійної галузі, які істотно впливають на навколишнє середовище та природокористування, будучи крупними забруднювачами атмосфери, водоймищ, лісових масивів, земель (на підприємства чорної металургії припадає 20–25 % викидів пилу, 25–30 % окислів вуглецю, більше половини оксидів сіра від їх загального об'єму в країні).

5. На розміщення підприємств металургійної галузі впливає розвиток різного роду систем, а саме забезпеченість району об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури, рівень їх розвитку.

Аналіз потенціалу підвищення економічної ефективності промислових металургійних підприємств показує, що близько 50 % оптимізації фінансових витрат залежать від співпраці з постачальниками. При організації процесу закупівлі та доставки на склад виробництва сировини формується основна частина собівартості кінцевого продукту.

Однією з найпоширеніших форм організації процесу закупівлі в промислових металургійних підприємствах є система централізованого постачання, що дозволяє ефективно впорядковувати роботу служб постачання.

Універсальної схеми організації централізованого постачання не існує. Керівництво кожного підприємства ставить певну мету і завдання перед своїми службами постачання, виходячи з яких і визначаються методи роботи. В рамках одного підприємства можуть застосовуватися не одна, а декілька схем організації постачання. Все залежить від специфіки виробництва і від бажання керівництва. Зважаючи на це, виділяються особливості такої централізованої системи організації логістичних процесів:

– обирається форма взаємодії між постачальниками та металургійними підприємствами. Вибрана форма фіксується договором, де відбиваються всі умови взаємодії в процесі постачання;

– проводиться аналіз всієї номенклатури сировини, що купується. На підставі аналізу ухвалюється рішення про доцільність централізованих поставок;

– складається регламент взаємодії в процесі постачання підрозділів металургійних підприємств, обговорюється весь процес взаємин, права і обов'язки кожного підрозділу, задіяного в організації постачання.

Зважаючи на всі позитивні моменти застосування логістичних процесів на підприємствах металургійної галузі, варто виділити істотні недоліки, які впливають на ефективність їх функціонування та істотно відбиваються на збільшенні собівартості продукції, що виготовляється:

1. Ігнорування сучасних концепцій менеджменту. Нова інтегральна парадигма управління, яка породжує нову ідеологію управління логістичними процесами і бізнесом в цілому, – Supply Chain Management (SCM) – управління ланцюгами поставок. Вона відображає нове розуміння бізнесу: окремі підприємства розглядаються як ланки ланцюга поставок, пов'язані в єдиному (інтегральному) процесі управління потоками всіх видів ресурсів для оптимального задоволення покупців відповідно до їх специфічних потреб.

2. Широкого поширення набула практика повторних посередницьких операцій, які помітно збільшують логістичні витрати і тим самим кінцеву ціну продукції для покупця. Посередниками в операціях фізичного розподілу є різні суб'єкти: спеціалізовані транспортні, експедиторські фірми; компанії фізичного розподілу; вантажні термінали і термінальні комплекси; підприємства з сортування, упаковки готової продукції та інші підприємства.

Ми відокремили основні причини, які обумовлюють використання металургійними підприємствами торгових посередників при формуванні логістичних каналів і ланцюгів:

– управління поточними процесами на основі логістичної концепції вимагає наявності певних фінансових, матеріальних, трудових та інших ресурсів. Чим вище вимоги до ефективності управління, тим більше засобів і ресурсів може знадобитися;

– спроба формування ефективної структури логістичних каналів і ланцюгів, а також подальше її удосконалення передбачає наявність знань і досвіду у сфері кон'юнктури ринку про структуру товарних потоків, методи реалізації і способи розподілу в галузі.

3. Методи закупівельної логістики з урахуванням специфіки чорної металургії опрацьовані недостатньо. Більшість робіт, присвячених цим питанням, носять постановочно-описовий характер. Без належної уваги залишаються проблеми оперативного управління запасами і постачаннями, управління запасами на багатонаменклатурних складах, організації розподілених складів, автоматизації управління тощо.

4. Складний механізм ухвалення рішень в процесі підготовки заявки на матеріально-технічні ресурси.

5. На багатьох підприємствах металургійної галузі здійснюється фрагментарне управління бюджетом матеріально-технічних ресурсів. Джерелом проблеми фрагментарного застосування інструментів управління ризиками в бюджетному процесі є низький рівень методологічної і методичної розробки вказаного напрямку, відсутність системного підходу до оцінки, моніторингу ризиків і їх мінімізації.

6. Дуже часто визначення запасів здійснюється у вартісному виразі, а не в натуральному. Кінцевий об'єм запасів у вартісному виразі лише приблизно відображає реальну вартість наявних запасів. Особливо сильно це проявляється при закупівлі, коли на різні виробничі запаси встановлюються різні цінові надбавки і/або якщо у кожному конкретному випадку ці надбавки варіюються в широкому діапазоні.

7. Наявність істотних незатребуваних (неліквідних) запасів. Наявність на складах незатребуваних (неліквідних) запасів веде до втрат значних коштів металургійного підприємства. Залежно від швидкості реагування на факт виникнення даної групи запасів втрати можуть істотно різнитися. Тому необхідність розробки механізму підвищення оперативності виявлення і усунення неліквідних запасів є вкрай актуальним завданням для реалізації і управління логістичної системи металургійного підприємства.

8. Обмеженість критеріїв вибору постачальника. Вибір постачальника є одним з найбільш критичних недоліків закупівельної логістики на металургійному підприємстві. Ця проблема є одним із чотирьох основних завдань відділу збуту/закупок фірми. Деякі менеджери недооцінюють значення правильного вибору постачальника для ефективного функціонування всієї компанії. Власний успіх компанії-покупця в забезпеченні споживачів якісною продукцією і послугами залежить багато в чому від того, наскільки чітко постачальники виконують свої функції. Деякі дослідження стверджують, що в багатьох компаніях світу 50 % проблем, пов'язаних з якістю, виникає через товари та послуги, якими їх забезпечили постачальники [6]. Тому вибір «правильного» постачальника є основою успішного функціонування і створення стійкої бази постачання будь-якої компанії.

Ухвалення правильного рішення про постачальника, маючи інколи лише обмежену суб'єктивну інформацію, під силу тільки професіоналам. Необхідність обґрунтувати рішення щодо закупівель (перед керівництвом металургійної компанії) додатково ускладнює завдання, оскільки часто менеджери діють інтуїтивно. Звичайне рішення покупця залежить від його оцінки здатності постачальника задовольняти критеріям якості, об'єму, умов доставки, ціни і обслуговування.

9. Недостатньо ефективного використання складських приміщень і площ. В умовах циркуляції величезної номенклатури закупівель сировини і матеріалів на металургійних підприємствах помилки управління складськими процесами негативно позначаються на рівні задоволення попиту і призводять до непропорційного зростання потреб в складських площах. Наслідками таких помилок управління складськими процесами є: дефіцит площ, неефективне використання устаткування і технічних ресурсів, високі витрати на зберігання й обробку сировини та матеріалів, низьку якість обслуговування.

Висновки. В результаті проведеного аналізу існуючих систем реалізації і управління логістичними системами підприємств металургійної галузі, можна зробити висновки про необхідність проведення досліджень для вирішення такого питання – розробки механізму синтезу галузевих центрів логістичної відповідальності, які б вирішували існуючі проблеми реалізації логістичних бізнес-процесів галузі на підставі аутсорсингової взаємодії з учасниками ринку.

Список використаної літератури:

1. Современная логистика / Д.Джонсон, Д.Вуд, Д.Вордлоу, П.Мэрфи-мл. – 8-е изд. — М. : Издательский дом Вильямс, 2009.
2. Сток Д.Р. Стратегическое управление логистикой / Д.Р. Сток. — М. : Инфра-М, 2005.
3. Миротин Л.Б. Эффективная логистика / Л.Б. Миротин. –М. : Экзамен, 2003. – 160 с.
4. Саркисов С.В. Формирование международных логистических систем предприятиями России в условиях глобализации мировой экономики / С.В. Саркисов. – М. : Анкил, 2007. – 264 с.
5. Гузь Н.Г. Моделирование логистических процессов в металлургии / Н.Г. Гузь, Т.В. Павленко / Вісник Східного національного університету. – № 9. – 2001.

6. Промислове виробництво: підсумки січня–серпня 2012 року / Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.
7. Довідка «Про підсумки роботи галузей промисловості у 2012 році», Міністерство промислової політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://industry.kmu.gov.ua>.

БОРОДКІНА Наталія Олександрівна – доцент Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– логістичні процеси та їх адаптування у виробничих системах, визначення ефективності логістичних підсистем.

ЛЕВЧУК Катерина Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент Дніпродзержинського державного технічного університету.

Наукові інтереси:

– закупівельна логістика, автоматизовані системи обробки логістичної інформації.

Стаття надійшла до редакції 25.04.2014